

ИЗВЕШТАЈ ЗА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

ДИСЦИПЛИНИРАНЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ, ДИСЦИПЛИНИРАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО. ПОЛИТИКАТА НА ВМРО И ВСЕКИДНЕВНИЯТ ЖИВОТ (1893-1912 г.)

ОД ЕЛЕНА АТАНАСОВА АЛЕКСАНДРОВА

Докторската дисертација под наслов „Дисциплиниране на членовите, дисциплиниране на населението. Политиката на ВМРО и секидневниот живот (1893-1912)“ содржи: Вовед (6 - 45), четири глави (46 - 305), Заклучок (306 - 313), Извори и историографија (314 - 354), Прилози (355 - 365).

Во Воведот кандидатката Елена А. Александрова ја прикажува структурата на дисертацијата, започнувајќи со теоретски пристап кон феноменот дисциплинирање и современите научни постигнувања што хуманитарните и социјалните науки ги имаат постигнато во однос на проучувањето на овој феномен. Понатаму, таа се осврнува на застапеноста на темата дисциплинирање во историографијата напишана за ВМРО, во етнографските и фолклорните истражувања, потоа таа ги образлага целите на истражувањето, изворите и методолошките проблеми поврзани со нив, структурата на истражувањето, како и хронолошката и географската рамка на темата обработена во дисертацијата.

Во првата глава која носи наслов „Правораздавателни функции на ВМРО“ кандидатката посебно внимание посветува на правните регулативи што ВМРО ги поставува наспроти османлискиот правен систем. Во контекст на тоа направен е преглед на официјалното османлиско законодавство кое важело на територијата на Македонија и Одринско, на правната јурисдикција на Бугарската егзархија кон која припаѓало голем дел од христијанското словенско население, како и на законодавната пракса на Бугарското кнежевство, која, исто така, во извесна смисла била присутна во регулативите на Организацијата. Анализирањето на целокупниот правосуден амбиент на територијата каде дејствувала Организацијата е во функција на согледувањето на теоретската рамка од правен аспект во која се движеле и нејзините правосудни регулативи и контрола.

Во втората глава „ВМРО и дисциплинирање на кадровскиот состав“ се истражуваат активностите за дисциплинирање на членовите на Организацијата, дисциплинската политика одразена во нејзините документи, како и морално-етичките норми кои морале да ги почитуваат членовите. Кандидатката посебно внимание посветува на феноменот „лојалност до смрт“ кон каузата, што е сосема оправдано затоа што навистина таа лојалност овозможила организацијата да работи во голема конспиративност, но, исто така, да создаде и чувство кај нејзините членови за припадност кон една посебна, замислена заедница поврзана меѓу себе со мистични, па дури и романтични врски. Улогата на војводите како пример на морално однесување била, исто така, една од важните елементи во градењето на хиерархија на почитување и дисциплина во редовите на Организацијата.

„ВМРО и надзорот над стопанскиот живот во Македонија и Одринско“ е насловот на третата глава во која се анализираат нормите и правилата што ги наметнала Организацијата врз селското стопанство, градската економија, пазарите и даночниот систем. Интервенциите што ВМРО ги правела во оваа сфера и овозможиле таа да се наметне како фактор во стопанското секојдневие на населението во Македонија и Одринско од аспект на плаќањето на трудот за работа на чифлиците, на промена на земјоделската сопственост, но, исто така, да се наметне и како арбитар во имотните спорови меѓу селаните во селата.

Четвртата глава го анализира навлегувањето на организацијата во поинтимниот секојдневен живот на обичното население. Таа носи наслов „Од училиштетот до бракот – дисциплинирање на населението“. Во неа се истражува влијанието на нормите на Организацијата наметнувани во образованието и во учебното дело во Македонија и Одринско, во хигиената и здравствената култура на населението, како и за односот кон жените, нивното поведение и начинот на облекување. Настрана од влијанието на ВМРО во интимниот живот на населението не останал ниту бракот, ниту односите во семејството, кои биле силно засегнати од нормите и контролата што ја спроведувала Организацијата.

Докторската дисертација завршува со Заклучок во кој кандидатката ги сублимира своите согледувања и главните поенти во дисертацијата, како и со преглед на користените и консултираните извори и литература. На крајот од текстот како посебен прилог се

приложени фотографии и факсимили од документи на организацијата кои се во функција на истражуваните прашања и проблеми во докторската дисертација.

Применета методологија

Во поглед на методологијата, кандидатката Елена Александрова користи интердисциплинарен пристап, потпирајќи се претежно на историскиот приод во анализирањето на прашањата. Сепак, поради спецификата на проблематиката, таа во истражувањето прави повеќестрани анализи, при што се служи со различни интердисциплинарни иследувања, особено во сферата на антропологијата, стопанската историја, социалната историја, историјата на нациите и национализмите, историјата на жената и полот, како и историјата на народната култура, етнографијата и фолклорот. Притоа, нејзина интенција е да ја открие структурата на колективната култура, норми и правила на однесување, идентификацијата на населението со традицијата и со територијата, и влијанието на интервенциите на ВМОРО врз тој свет од строго регулирани традиции и правила. Кандидатката, потпирајќи се на хронолошко-тематскиот пристап, го истражува и го поставува развојот на проблемот на широка основа, при што таа се движи од општото кон поединечното, задржувајќи ја историската рамка. Сите поставени прашања кандидатката се обидува максимално да ги простудира, користејќи извонредно богата изворна документација и литература. Особено е впечатливо користењето на досега необјавени архивски материјали кои изобилуваат со информации директно поврзани со темата, а кои досега останале настрана од интересот на истражувачите. Тоа му дава на трудот голем степен на оригиналност и нуди една поразлична перспектива за многу прашања поврзани со политиката на дисциплинирање на Организацијата. Преку нив стануваат јасни местата каде што ВМОРО успева да модернизира одредени општествени сегменти, и местата кои кои остануваат во сферата на традиционните патриархални односи и покрај преземените активности и мерки. На тој начин, оваа докторска дисертација покажува како Организацијата успеала да вложи голема енергија и за извонредно кратко време да ги засегне најважните и најсуштествените морално-етички односи на едно општество со цврсти патриархални односи. Притоа таа ги покажува механизмите и алатките кои служеле за една таква мобилизација и кои најсилно влијаеле врз хомогенизирањето на населението од морално-етички аспект, но, исто така, и врз

институционализирањето на Организацијата, и кои придонеле да се изгради солидарноста и лојалноста на нејзините членови. Извршувајќи ги тие активности во сферата на стопанскиот живот, образованието, хигиената, обичаите, родовите односи и сексуалноста во текот на повеќе од една деценија, организацијата успева да дојде до статус на една нелегална власт во рамките на османлиската држава, а кандидатката преку применетата методологија успева јасно и научно да го образложи овој процес.

Проценка на академските достигнувања

Главната хипотеза во дисертацијата „Дисциплиниране на членовите, дисциплиниране на населението. Политиката на ВМРО и секидневниот живот (1893-1912)“ е да го објасни начинот на кој ВМРО успева преку различните мерки и активности на дисциплинирање на обичното население, но и на сопствените членови, за многу кратко време да мобилизира, но и да хомогенизира еден голем дел од христијанското население кое било населено во Македонија и Одринско.

Од теориски аспект Елена Александрова успева на експлицитен и јасен начин да ја оствари својата цел да го проучи, детално претстави и да го анализира постепеното формирање и кристализирање на идејата за издигање на ВМОРО като фактор, кој паралелно со дисциплинирањето на своите членови, ги менува и идеите и навките и на христијанското население во Македонија и Одринска Тракија во однос на неговите социјални и стопански перспективи, секојдневен живот, образование, меѓународни односи, морал и тн. Користејќи ги достигнувањата на повеќе научни дисциплини, таа покажува како Организацијата ги нормира и дури се меша во некои дотогаш недопрени сфери од секојдневниот живот на населението, тргнувајќи, пред се, од принципите на револуционерната дејност. Кандидатка ги открива целите што Организацијата си ги поставува во сферата на секојдневниот живот, а потоа и средствата и методите што во пракса ги користи за постиганување на тие цели.

Таа покажува одлично теоретско познавање на процесите важни во градењето на националниот идентитети кои се одвивале во 19 в. Дури во одредени ситуации таа излегува од рамките на тие теории и ги проширува, сепак притоа коректно држејќи се до валидната научна аргументација за соодветниот проблем.

Кандидатката Елена Александрова прави и одлична градација во пристапот на анализата на литературата и изворите. Во опширната анализа на изворите и литературата, таа најпрвин се фокусира на авторите кои пишувале историски дела во контекст на истражуваната тема, потоа на дела од други научни дисциплини (етнологија, антропологија, фолклор) и секако на архивските извори и печатот, кои се еден од најважните сегменти во истражувачкиот дел и кои се основата на оригиналноста на дисертацијата. Тоа ја покажува јасната цел на кандидатката во градењето на својата теза и од хронолошки и од тематски аспект. Исто така, и изборот на користените и консултираните извори и литература покажува дека кандидатката одлично владее со литературата, како и со објавените извори од повеќе научни области поврзани со темата на докторската дисертација.

Заклучок

Докторската дисертација „Дисциплиниране на членовите, дисциплиниране на населението. Политиката на ВМРО и секидневниот живот (1893-1912)“, од Елена А. Александрова претставува одлично изработен труд во кој кандидатката успеала да создаде заокружена целина посветена за една исклучително интересна и важна тема, која досега не е обработувана како целина. Треба веднаш да се истакне дека резултатите што ги нуди таа ја надминуваат рамката која би важела само за една класична тајна организација и на извесен начин претставува придонес во истражувањето на развојот на слични феномени и во пошироки балкански рамки.

Кандидатката покажува одлично владеење со методологијата на научното истражување и со начинот на користење на литературата и на научните дела. Нејзиниот јазик е јасен, а стилот едноставен и разбирлив, Посебните поглавја имаат свој јасен континуитет што му овозможува на читателот лесно да го следи текстот, без да има пречки во неговото разбирање. Таа успева на едноставен и елоквентен начин да ја аргументира својата теза и да го анализира начинот на кој ВМРО постепено се издигнува како фактор, кој паралелно со дисциплинирањето на своите членови, ги менува и идеите и навиките и на христијанското население во Македонија и Одринско. Притоа објективниот и научен пристап на кандидатката, методологијата, како и соодветниот теоретски пристап, и овозможиле да навлезе во суштината на разгледуваниот процес и да го објасни од

повеќе аспекти, создавајќи на тој начин јасно читлива структура, растоварена од субјективности и националистички предрасуди. Темата е одлично покриена и разработена со соодветна литература и извори што му овозможиле на кандидатката да донесе сопствени и оригинални заклучоци за една извонредно важен и малку проучен процес.

Согласно гореизнесените факти потврдувам дека дисертацијата „Дисциплиниране на членовите, дисциплиниране на населението. Политиката на ВМРО и секидневниот живот (1893-1912)“, од Елена А. Александрова ги исполнува условите на докторска дисертација и дека на кандидатката може да и се додели степен „доктор по историја“.

Скопје, 20. 12. 2018

проф. д-р Драги Ѓоргиев